

Kateřina Mrůzková*

Uniwersytet Ostrawski, Czechy
University of Ostrava, Czech Republic
ORCID: 0009-0005-0529-417X

Jiřĩ Muryc**

Uniwersytet Ostrawski, Czechy
University of Ostrava, Czech Republic
ORCID: 0000-0002-2721-6093

Polská literární reportáž a její recepc v Āesku

Polish Literary Reportage and its Reception in the Czech Republic

Abstract: This article focuses on describing the main features of the unique form that literary reportage undoubtedly is. The authors also describe the historical development of reportage and literary reportage in Poland, mentioning key Polish authors who have influenced the development, form and understanding of literary reportage. The authors aim to offer the reader a broader context important for a deeper understanding of the tradition and popularity of this genre. The article also highlights the differences between Polish and Czech reportage, a genre that has no parallel in the Czech literary and cultural area. The authors also concentrate on Czech translations of Polish literary reportage and outline the situation of Polish literary reportage on the Czech literary market. The topic concludes with several examples of Czech readers' receptions.

Keywords: literary reportage, Czech literary context, reception, translation.

DEFINICE

Pokud bychom chtěli najít nebo vytvořit ucelenou definici literární reportáže, pravděpodobně dojdeme k závěru, že je to takřka nemožné. V případě literární reportáže totiž dochází ke spojení dvou rozdílných žánrů, k setkávání dvou téměř odlišných světů – světa faktů (žurnalistiky) a světa, který sice mnohdy může připomínat realitu, ale většinou jde o konstrukt odkazující na některé prvky reálného světa (beletrie).

* Kateřina Mrůzková – mgr filologii polskiej, specjalizacja przekładoznawcza, doktorantka na Uniwersytecie Ostrawskim na kierunku Język polski; autorka artykułu *Není reportáž jako reportáž. Požadavky na ekvivalenci při překladu polských reportáží* (2023).

** Jiřĩ Muryc – dr, polonista, pracuje w Katedrze Slawistyki Uniwersytetu Ostrawskiego; autor i współautor dwu monografiĩ, m.in. *Obecné a specifické rysy polsko-české jazykové interference na českém Těšĩnsku* (2010).

Stěžejní aspekty literární reportáže se pokusila popsat Diana Kuprel¹ ve svém příspěvku do antologie *History of the literary cultures of East-Central Europe*². Našla a popsalala šest základních aspektů (pilířů), které jsou společné pro středo-evropskou literární reportáž.

Prvním pilířem je podle Kuprel tzv. „kreativní subjektivita“, která je ale v rozporu s novinářskou tendencí k objektivitě³.

Literární reportáž odmítá novinářský odstup a prakticky nemožnou objektivitu. Reportéři pracují s živými lidmi, naslouchají jim, a setkávají se tak s různorodými verzemi jedné události. Sledují proměny příběhu v čase, kdy se nevýznamný fakt stává základem nového vyprávění a překrývá to původní. Svědectví události jsou pro ně stejně cenná, protože nehledají pouze „tvrdá fakta“ – kolik lidí zemřelo, jak skutečně zmizelo dítě paní M., proč zmizela vesnice v pohraničí, ale pokoušejí se ohledat novodobé mýty a legendy vznikající po genocidě, ztrátě dítěte, změně hranic. Síla a omezení lidské paměti jsou pro reportéra zásadní a proniknout různými vrstvami příběhů a pohybovat se v nich vyžaduje velkou citlivost⁴.

Příběhy prezentované v literárních reportážích je nutné tedy vnímat jako konstrukt postavený na základech skutečných událostí, skutečných příběhů a skutečných postav, ne jako prezentaci reality jako takové. Autoři se snaží přibližovat příběhy z pohledu jejich aktérů, se kterými strávili nějaký čas – tudíž není v jejich silách, aby při psaní literární reportáže směřovali k objektivitě tak jako jejich kolegové novináři.

Druhým, a jak autorka dodává ožehavým, aspektem literární reportáže je „požadavek pravdivosti“. „Otec“ polské literární reportáže, Melchior Wańkowicz, neusiloval o „dokumentární pravdu“, tedy jakousi přesnou registraci události tak, jak se opravdu stala, ale inklinoval spíše k „syntetické pravdě“, která, podle

1 Ta mimo jiné přeložila do angličtiny *Medailony* Zofie Nałkowské nebo sbírku básní Ryszarda Kapuścińského, dvou zástupců polských autorů literární reportáže.

2 D. Kuprel, *Literary reportage: Between and beyond art and fact*, [w:] *History of the literary cultures of East-Central Europe: junctures and disjunctures in the 19th and 20th centuries*, red. M. Cornis-Pope, J. Neubauer, Amsterdam 2004, s. 375–385.

3 Tamže.

4 L. Zakopalová, *Jak se tu vymocit? O polské literární reportáži*, „A2“ 2012, nr 23, <https://www.advojka.cz/archiv/2012/23/jak-se-tu-vymocit> [dostup: 6.02.2023].

jeho názoru, dokázala mnohem lépe vystihnout podstatu ústředního problému. Tento požadavek je jedním z nejproblematictějších vřbec. Aby mohl platit, museli bychom přijmout, že něco jako pravda existuje, že to není jen sociální konstrukt a v dnešní době i naduřivané a abstraktní slovo, jehož význam si každý interpretujeme trochu jinak. Objevují se kritické hlasy, které volají po přísnějším vymezení a ověřování pravdivosti informací v literární reportáži. Příkladem mohou být reakce na knihu Artura Domosławského *Kapuściński non-fiction*, v níž autor odhaluje nejasnosti a překrucování faktů v reportérské práci Ryszarda Kapuścińskiego⁵. Aby polská literární reportáž mohla být vnímána jako zdroj pravdivých informací, bylo by vhodné, kdyby její autoři, ale i editoři a vydavatelé měli pevně stanovená pravidla – normy specifikující zásady nakládání s fakty, potařmo s pravdou. Podobný pohled na rozporuplné ledabylé zacházení s fakty má také profesor Adam Leszczyński, který v rozhlasové debatě s Mariuszem Szczygieltem zastával názor, že literatura jako taková nemá být kodifikována, protože by se mohlo jednat svým způsobem o cenzuru. Podle Leszczyńskiego by „spíše měly být popsány její [literární reportáže – pozn. autorů] normy. [...] V anglosaském prostředí mají novináři skutečné kodexy, které jsou neuvěřitelně podrobné“^{6 7}.

Jak tedy chápat literární reportáž? Jedná se o knihu faktů? Nebo je to beletristický příběh založený na skutečných událostech skutečných hrdinů? A jak moc jsou tito hrdinové skuteční? Vřechno záleží na autorovi, na jeho chápání pravdy a na morálních hodnotách, jež zastává⁸.

Třetím aspektem literární reportáže je „autorova osobní účast“ v popisované události. Tento aspekt může nabývat několika forem. První formou je „absence“, tedy případ, kdy autor reportáže není osobně přítomen události, ale událost mu zprostředkovávají důvěryhodné dokumenty a přímí svědci. Příkladem takové formy účasti může být reportáž Hanny Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem*, v níž autorka vede rozhovor s kardiologem Markem Edelmanem, který jí přibližuje

5 B. Marzec, *Tajemnice Cesarza Reportažu*, „Culture.pl“ 2010, marzec, <https://culture.pl/pl/artukul/tajemnice-cesarza-reportazu> [dostup: 14.08.2024].

6 *Polska szkoła reportažu = polska szkoła zmyślania? Dyskutują Mariusz Szczygiel, Adam Leszczyński i Tomasz Stawiszyński*, [wywiad radiowy], „TOK FM“, 2017, 2 czerwca, tinyurl.com/bp67-mru-1 [dostup: 14.08.2024].

7 Veřkeré překlady zde uváděných citací ze zahraničních zdrojů přelořili autoři tohoto článku.

8 Nad Āeskou recepcí reportážní tradice a definicĩ polské reportážní školy se zamýřlĩ také Míchala Beneřová, která v tomto pojmu spatřuje stěžejnĩ kulturnĩ aspekt. M. Beneřová, *Kilka uwag na temat czeskiej recepcji polskiej tradycji reportaowej*, s. 345–346.

své dny strávené během povstn ve varšavskm ghettu. Další formou účasti na události je autorova „aktivn účast“. Klasickm přkladem je v tomto přpad Wańkowiczova *Bitwa o Monte Cassino*, jíž se jako válečný zpravodaj osobně zúčastnil. A posledn formou osobn účasti na události je podle Kuprel samotné „vyvoln one události“⁹.

Dalším, v porad tvrtm aspektem je přme „zapojen tennř“¹⁰. V přpade literrn reportáže tennř nejsou pouhými spotřebitel, kteř bezmyšlenkovte konzumují obsah, ale autor je svým textem povzbuzuje k aktivnímu zaujetí k ritickho postoje ve vztahu k vypravěči, postavm nebo přbehu jako takovému. „Reportáž, kteř se dotýká žurnalistiky, je psána tak, aby ji četl co největší okruh tennř a aby vyvolávala pocit kolektivního vedom“¹¹.

Předposledním aspektem je takzvaný „hybridní styl“ reportáže. S tímto aspektem přjde do styku každý, kdo se pokus literrn reportáž shrnout do definice ıtajc několik slov. Neexistuje jeden přstup, kteř by dokázal pevne uchopit a popsat literrn reportáž v celé své rozmanitosti a unikátnosti, aniž by si nepomohl charakteristikou žnr a stylů, jejichž syntézou literrn reportáž vznikla. „Literrn reportáž je smesc mnoha žnr a stylů – ms se zde žurnalistické konvence založené předevšm na faktech spolu se sociolog, imaginativn literaturou, autobiografickou literaturou, povídkami, deníky, kronikami, eseji, detektivn narac a dalšími žnry“¹².

Posledním aspektem středoevropské reportáže, kteř byl nejdvraznejš zejména v dobách komunismu, je její „mnohoznačnost a aluze“. V té době reporte a redaktoř experimentovali s metodami, kteř by jim umožnily nastolovat ekonomick a politick témata nebo zobrazovat bezútěšný každodenn žvot pod taktovkou komunistického reжіmu, aniž by explicitně uocili na systém. V opanm přpade by byli umlceni¹³. Tento aspekt se z velké účasti vztahuje k dobm dávno minulm. Ale i v souasnm Polsku se také můžeme v urctch medch setkat s jistou

9 D. Kuprel, *Literary reportage: Between and beyond art and fact*, s. 375–385.

10 Tamže.

11 Tamže.

12 Tamže.

13 Tamže.

formou cenzury (napřĩklat tabuizováním urĉitých tĩmat¹⁴ nebo nastolováním vybraných otázek). Avšak to v globalizovanĩm svĩtĩ nepředstavuje nijak velkou překážku. Autoři mají k dispozici hned několik rozliĉných způsobů, jak mohou své práce bez problémů publikovat.

HISTORICKÝ VÝVOJ

Prapoĉátky polské literární reportáže se datují do 19. stoletĩ a bývají spojovány předevšĩm se jmény velikánů polské literatury – Władysławem Reymontem a Bolesławem Prusem. Prvky cestopisné reportáže lze nalézt také u Juliana Ursyna Niemcewicze. Niemcewicz ve své knize *Podróże historyczne po ziemiach polskich* popisuje postřehy ze svůch cest po tehdejších polských zemĩch (v tĩ době již rozdělených mezi třĩ mocnosti – Prusko, Rakousko-Uhersko a Rusko). Zmĩněné cesty podnikal mezi léty 1811 a 1828 a kniha se doĉkala svĩho prvního vydání v roce 1858 v Pařĩži.

Mariusz Szczygieł považuje za první polskou reportáž *Pouť na Jasnou Horu* Władysława Stanisława Reymonta z roku 1896¹⁵. „*Pouť na Jasnou Horu* je uznávána nejen za první polský modernĩ reportážnĩ text, ale i za první Reymontovo dílo, v němž se projevíly hlavní známky talentu budoucího nositele Nobelovy ceny. Kritici tvrdili, že tento text je «bohatstvĩm svĩta zapsaným s neuvěřitelně jemnou pozorovací schopností»¹⁶.

Důležitým milníkem nejen pro celou Evropu, ale zejména pro Polsko byl konec první svĩtové vály. Po sto dvaceti třech letech od trojího dělení se Polsku vrátila

14 Společně s kauzou Āacki, o které se zmiňujeme dále v textu, vyšla najevo také kauza studentky Polské reportážnĩ školy (dále jen PRŠ), která si jako tĩma své práce zvolila právě onu PRŠ. Draft své reportáže poslala řediteli Institutu reportáže Mariuszi Szczygiełovi. Szczygieł reagoval emailem, který adresoval skupině studentů z celého roĉníku, v němž jmenoval autorku draftu, popsal celou situaci a citovĩ vydíral skupinu slovy „Řeknu vám to upřĩmně: přemýšlĩm, zda s vámi mám dále spolupracovat. Mluvím o své osobě. Nedokážu si dost dobřĩ představit, že povedu dalšĩ hodinu s tĩmto roĉníkem – s vĩdomĩm, že tam sedĩ někdo, kdo jen ĉeká, až se chytĩ nějakého vĩroku nebo vyznání a veřejnĩ ho použije“. Studentka pak mĩla obdržet ještĩ email adresovaný jen jí od Olgy Gitkiewicz, v němž, podle Szczygieła, jí Gitkiewiczová radĩ, co má s textem udělat, aby prohloubila tĩma, co je vhodné doplnit, a také „[Gitkiewiczová – pozn. autorů] povzbuzuje studentku k práci na textu“. Małgorzata Wyszyńska, autorka ĉlanku o Marcinovi Āackĩm, v němž se také dotýká tohoto problĩmu, uvádĩ, že email od Gitkiewiczové se k ní také dostal – poznámky k textu sice obsahuje, ale místo povzbuzujících slov se v něm objevuje „spĩše snaha umlĉet autorku, protože tĩma PRŠ údajnĩ není zajímavé a přĩ z nĩj neplýne nic společensky závažného“. M. Wyszyńska, *Niech fakty zatańczq*, „Press“ 2024, nr 03–04, s. 42–43.

15 M. Szczygieł, *20 let novĩho Polska v reportážĩch podle Mariusze Szczygieła*, přel. M. Benešová, B. Gregorová, H. Stachová, L. Zakopalová, Bratislava 2014, s. 9.

16 Tamže.

jeho nezávislost a svoboda. Došlo ke sloučení dříve rozdělených částí země a bylo nutné posílit národní cítění polsky psanou literaturou. „Polští spisovatelé dvacátých a třicátých let 20. stolet, angažovan v budování svobodného Polska, věděli, že ovlivňovat myšlení Poláků prostřednictvím románů může trvat dlouho. Román píše autor rok nebo dva, kdežto reportz se dá napsat za týden“¹⁷.

Snad nejvznamnším reportérem meziválečného období, kter často bývá na- zyvn otcem polsk reportáže, byl Melchior Wańkowicz. V meziválečném období se věnoval psan – ať uř žurnalistickmu, nebo literárnímu. V tisku publikoval nejen tuzemsk, ale také zahranin reportáže. Například v denku *Kurier Warszawski* vyšel jeho cyklus reportz z Mexika, jeř navštívil v letech 1926–1927. Během druhé svtové války Wańkowicz pracoval a publikoval v emigraci na Kypru pod pseudonymem Jerzy Łużyc. Od roku 1943 byl vlenm zpravodajem a cestoval po Blzkm Vchod. V květnu 1944 se zúčastnil bitvy o Monte Cassino, o nž napsal třsvazkovou sbírku reportz *Bitwa pod Monte Cassino*¹⁸.

Na konci kariéry zhodnotil svou práci v knize *Karafka La Fontaine’a* (1972), kter se v Polsku přezdívá novinrsk bible. „Reportz je mozaikou kamnk, kter ukládáme tak, aby vrn odrážely skutečnost. A těmi kamnky jsou informace ze života“¹⁹, napsal o reportz Wańkowicz.

Název knihy odkazuje na anekdotu francouzského autora pohádek Jeana de La Fontainea, kter byl jednou v hostinci pořádán, aby rozhodl, kdo z host má pravdu. Jeden z host tvrdil, že křstlov karafa odrz červen paprsky, druh je vnímal jako modr a třetí jako rřov. La Fontaine obešel cel stl a konstatoval, že vřichni mj pravdu – zleř, z jaké strany se člověk na paprsky dává. Pro Wańkowicze je tato historka aluzí k reportz – ta by podle něj mla zachycovat více aspektů popisovaného svta. Tm dal vzniknout tzv. teorii mozaiky, podle které je mořn přpodobnit přípravu literární reportáže ke skládání mozaiky z faktografických částí. Reportér může onen faktografick materiál ukládat do autorsk mozaiky podle svého uvážení – musí mít ale na zřeteli, že vzhledem k tomu, že pracuje s fakty, si nemůže nic vymřlet. Je ovřem jen na autorovi/reportérovi, jakou formu faktům d. Sám Wańkowicz v jednom z rozhovorů přznal, že nkter

17 Tamže, s. 11.

18 W. Kaliszewski, *Melchior Wańkowicz*, „Culture.pl“ 2007, grudzień, <https://culture.pl/pl/tworca/melchior-wankowicz> [dostp: 7.02.2023].

19 M. Gliński, *Melchior Wańkowicz: „Karafka la Fontaine’a“*, „Culture.pl“ 2014, 24 czerwca, <https://culture.pl/pl/dzielo/melchior-wankowicz-karafka-la-fontainea> [dostp: 7.02.2023].

z postav jeho knih jsou zkomponovány ze zážitků nkolika dalřich osob, vetn samotného Wańkowicze. Podle něj tak autor může slouit několik různých prvků, s cílem ukázat podstatu daného problmu, dan doby²⁰.

V dobách komunistick cenzury se začala rodit tzv. polsk škola reportře²¹, u jejichž zaatk stáli pedevřim Hanna Krall, Ryszard Kapuřciński a Krzysztof Kkolewski – někdy uváděni jako *Tři „K“*. Tito autoři začali publikovat sv nejznmjř texty v 60. a 70. letech minulého stolet – v době, ve které se objevilo i bsnick hnutí *Nov vlna* nebo manifest Andrzeje Wajdy a Krzysztofa Zanussiho, jenž v roce 1975 zahájil ru *Kina morálního neklidu*. Polřt reportéři hledali způsobu, jak by mohli psát o takových věcech, o kterých jim komunistick cenzura psát zakazovala²².

Za dob komunismu slouřilo tiřtn slovo k ukrývání pravdy. Jestliže se talentovan reportér chtěl podělit o své postřehy v oficiálním tisku, hledal dmysln způsoby, jak to udělat. Snaha přelstít komunistickou vládu zahájila velkou literární hru²³.

Reportéři tehdy nesmli psát o celém systému, proto jejich reportřim dominovaly pibhy jednotlivců, které byly ovřem aluzí k soudobm problémům, jeř vytvářel komunistick reřim – nemohli psát o obecnm, proto psali o konkrétním. Podporu pro svůj specifick styl psn o realitě získali autoři/reportéři nejen ve svých řadách, ale také u polských tenř, kter věděli, že „ve zdnliv banálních morálních obrazech se skrývá dleřit diagnóza systému“²⁴.

Mohlo by se zdát, že pd komunismu, a s ním spojen zruřen cenzury, otevřel reportéři dveři do vysněného svta svobody, v němž se její autoři nebudou muset být publikovat, budou si moct svobodněji vybírat tmata a reportř tm bude jeřt více vzkvétat. Jenže je nutné si uvědomit, že v zemch vchodnho bloku po roce

20 Tamže.

21 V posledních letech registrujeme několik prací, v nichž autoři podvj pehled o kořenech, historii a aktuálním stavu polsk literární reportře, mj. Beneřov (2019; 2021), Gliński (2014), Golovko (2018), Greenberg (2012), Wiktorowska (2018).

22 L. Zakopalová, *Provazochodci na laně skutečnosti: Divok jazyky souasn polsk reportře*, „Host“ 2012, nr 5, s. 27–29, https://www.h7o.cz/files/magazines/267/host_2012_05.pdf [dostp: 28.08.2024].

23 M. Szczygieł, i W. Tochman, *Reportař prasowy: Reportař – opowieř o tym, co wydarzyło si naprawd*, [w:] *Bibli dziennikarstwa*, red. W. Skworz, A. Niziołek, Kraków 2010, s. 294.

24 Tamže.

1989 nastoupila vlna privatizace, v tom také médií. Vychodn blok se pomalu začal globalizovat a docházelo k technologickm změnám v informanch kanálech. Najednou měli prijemci mořnost volby, jaké a  obsahy budou „konzumovat“. Noviny, televizn a rozhlasové stanice se začaly předhánět v tom, kdo rychleji a exkluzivneji bude své verne prijemce informovat o dane události.

Zdálo se, ře reportáže zmizí. ře je nahradí takzvane iste informace. Jeden talentovan reportér přestal psát upne, protoře, jak sm tvrdil, „po pádu komunismu se dějiny zrychlily natolik, ře se zdá, ře reportáž, zejména pak ta literrn, nen schopna drřet krok s ostatnmi událostmi“²⁵.

A tak jak na svém poatku „vytlačila“ literrn reportáž romány, protoře na rozdíl od nich nabízela mořnost rychleji produkce obsah, tak i na konci milena byla tištena reportáž nahrazena rychlejimi alternativami. Autoři literrnch reportž ale díky silne zakořeněné tradici tohoto řanru o svou čtenářskou základnu nepřišli.

V současnosti literrn reportáž nabízí tenařm hlub zpracovn dané problematiky neř nekolikaminutova nebo nekolikastrankova reportáž v tištench nebo digitlnch médiích. Literrn reportéři jsou velmi často odbornky na oblast, o které pi a díky tomu nabízejí svm tenařm mnohem řir vysvetlen kontextu a real neř jejich kolegové zprostedkovvajc zprávy asto „z druhé ruky“, aniř by kdy navštívili oblast nebo osoby, o nichř pi. Například Mariusz Szczygie je znam svm fokusem na eskou republiku, stejne tak reportér/esejista Mariusz Surosz. Wojciech Jagielski se pro změnu zaměřuje na africk kontinent, Margo Rejmer píše zejména o Albánii a Rumunsku a Pawe Smolenski informoval své tenaře o problémech v Izraeli, Iráku nebo Palestine²⁶.

Výchově dalch generac reportérů se v Polsku věnuje Institut reportáže (v orig. Instytut Reportaży; dále jen Instytut). Ten svmi rozmantmi aktivitami vyhledáváš mladé reportérské talenty (např. projekt Mladší píšou reportáž; v orig. Mlodzi pisz reportaży), porad ron skolen v Polské reportařn skole (v orig. Polska Szkoa Reportaży; dále jen PRS) a v neposledn řadě se věnuje publikan činnosti – v rámci Institutu vzniklo v roce 2014 nakladatelstv Dowody, jeř se specializuje

25 Tamže.

26 K. Golovko, *Polish School of the Literature of Fact: Characters of the Reportages as the Reflection of Reality*, „Social Communication“ 2018, nr 3, s. 90, doi:10.2478/sc-2018-0027.

na vydávání literární reportáže²⁷, nejen polské debutantské i nedebutantské, ale publikuje také překlady zahraničních autorů. Ke generaci matadorů oboru patří reportéři, jako například Wojciech Jagielski, Joanna Gierak-Onoszko, Olga Gitekiewicz, Paweł Goźliński, Filip Springer, Katarzyna Surmiak-Domańska, Mariusz Szczygieł a mnoho dalších, kteří se kromě své vlastní spisovatelské či reportéřské práci věnují také předávání reportéřského know-how studentům v PRŠ.

Současní polští reportéři se mohou spolehnout na to, že příběhy, o kterých ve svých knihách píšĩ, budou nějakou dobu v polské společnosti rezonovat. „Být reportéřem v současném Polsku znamená patřit k autorům, kterým lidé naslouchají a jejichž texty skutečně Ātou“²⁸. Důvěryhodnost a exkluzivitu reportáže nejen u Ātenářů podporují reportéřská ocenění²⁹, ale i fakt, že reportážní knihy běžně soupeřĩ s fikční literaturou o prestižní polské literární ocenění Nike³⁰.

Jenže důvěra Ātenářů je vratká a je nutné, aby reportéři měli tento fakt stále na zřeteli. Na kredibilitě autority reportéřů ani na jejich práci nijak nepřidávají kauzy spojené zejména s poukazováním na autorský, Āasto ledabylý způsob zacházení s informacemi. Ke kontroverzím dochází zejména kvůli rozporuplnosti formy, kterou s sebou žánr literární reportáže přĩnáší. Ze současných kauz bychom mohli jmenovat například tu spojenou s novinářem Marcinem Kąckým, která vyšla na povrch v lednu 2024. Kącki se ve svém Ālánku publikovaném v denĩku Gazeta Wyborcza (dále jen GW) mimo jiné přĩznává k alkoholismu nebo ubližování ženám. Do celé kauzy byla zapojena i redakce GW, která se provinila minimálně tím, že text opublikovala, aniž by si ověřila informace v něm uvedené (neprovedla tzv. *fact checking*). Ke Kąckého Ālánku se zprvu kladně vyjadřovaly novinářské a reportéřské autority, například zástupkyně šĩfredaktora GW Aleksandra Sobczak nebo Mariusz Szczygieł, ředitel Institutu, v jehož odnoži – PRŠ – Kącki několik let působil jako mentor a tutor studentů a studentek. Pozdvížení, rychlé změny postojů ke Kąckému a sypanĩ si popele na hlavu za přehnaně pozitivní reakci

27 Tituly vycházejĩ v „reportéřské“ ediční řadě („seria Reporterska“).

28 M. Benešová, i R. Dybalska, i L. Zakopalová, *Fenomén: polská literární reportáž*, Praha 2016, s. 7.

29 Například Justyna Kopińska jako první Polka získala prestižní ocenění *European Press Prize*, přezdívané také evropský Pulitzer, v kategorii *Distinguished Writing Award* a udělované za výjimeĀnou reportáž vyprávějící příběh tím nejlepším možným způsobem. Toto evropské ocenění Kopińska obdržela za reportáž *Oddział chorych ze strachu.*; *BIO*, „Justynakopinska.pl“ 2021, http://justynakopinska.pl/installator/wordpress/?page_id=10 [dostup: 20.10.2024].

30 M. Benešová, i R. Dybalska, i L. Zakopalová, dz. cyt., s. 7.

na zmnn článek vyvolala a reakce Karoliny Rogalsk publikovan na jejím facebookovm profilu, v ní se Rogalska otevřen ptá Kakho:

Když jsi byl ve svém textu tak upřmn, pro jsi nenapsal přímo, co jsi dělal mn a dalším holkám? Proč jsi nenapsal, že jsi m opakovan NE nebral vzn [...]? Jak sis myslel, že je vhodn svlknout se a masturbovat navzdory mmu zjevnému zděšení?³¹

Krom vlny veřejných omluv za prvotn pozitivn příjímání zpovědi Kakho se v Polsku zvedla také vlna kritiky reportrsk práce. Tato kauza se stala demonstrativním příkladem toho, jak škody me napáchat chybjc fact-checkingov aparát. Polsk spisovatel Szczepan Twardoch se v příspěvku na svém profilu na sociln síti X zamřlel nad tím, jestli literární reportz me nosit oznaen „literatura faktu“, když jednotliv vydavatelství si fakta, kter jim autoři servírují, neověřují.

Dokud se v tomto ohledu nic nezmění, měla by být polsk reportz považována za beletrii, a sám k ní tak přstupuji, když beru do ruky knihy polských reportérů [..]. [...] Když tu literaturu faktu, chci mít jistotu, že se nakladatel před vydáním vydal po stopách autora [..]. Role médií je přeci společensk mnohem dleitj n „polsk reportzn škola“. Pokud redaktoři Wyborcz nevěděli o kontextu Kakho textu, protoe jim ho autor neprozradil, o jakých dalch kontextech, kter jim autoři neprozradí, jet nevd? O čem vbec redaktoři v Polsku vd, když publikují texty svch autorů?³²

ESK REPORTZ

V eskm prostředí bychom jen třísko našli tituly, kter by svou formou, délkou a propracovaností přpomnaly polskou literární reportz³³. A to i přesto, že historie esk reportáže byla na svém počátku velice podobn t polsk. Zahájili ji renomovan spisovatel, jako například Jan Neruda nebo Karel Havlíček Borovsk. Pražského německy pscho reportéra Egonu Erwina Kische, jehož reportáže

31 M. Wysznska, *Niech fakty zataczq*, „Press“ 2024, nr 03–04, s. 38.

32 @sz_twardoch. [*Napistem w zeszym roku...*], „X“ 2024, 8 stycznia 13:35 tinyurl.com/bp67-mru-2 [dostp: 6.09.2024].

33 Samozřejmě se najde několik výjimek – například kniha Niny Špitlnkov *Severka*. Autorka v ní převodla informace zskan z rozhovorů se severokorejskou uprchlc do beletristick formy. Kniha vyšla v roce 2023 v NLN – Nakladatelství Lidov noviny.

vycházely z jeho vlastního pozorování nižší sociální vrstvy – v té době se jednalo zejména o Āeskou sociální vrstvu –, bychom mohli přirovnat k polskému „otci reportáže“ Melchioru Wańkownicovi. Kisch se „po sérii pražských reportáží na začátku 20. let z Āeskoslovenského hlavního města odstěhoval do Berlína a cestoval po světě, navštívil mimo jiné Rusko, Āínu, Ameriku, Austrálii, ale také Francii nebo Velkou Británii, a ze všech těchto míst přinášel zprávy, později publikované knižně“³⁴.

Jenže druhá světová válka a nástup komunismu tento řánr upozadili. Polonista Václav Burian se nad touto situací zamýšlel ve své recenzi Szczygiełovy knihy *Gottland*:

po roce 1956 nebyla už kontinuita v redakcích nikdy přerušena tak jako u nás. Také polská média postihly čistky, v osmašedesátém roce a za výjimečného stavu z roku 1981. Jenže od druhé poloviny 70. let se rozvíjel podzemní tisk. Na denní zpravodajství nestačil, ale na jinou řurnalistiku určitě. V polovině 80. let se stala podzemním bestsellerem kniha *Oni*, rozhovory, které s penzionovanými komunistickými funkcionáři nejstarší generace vedla novinářka Teresa Torańska. [...] Polští reportéři mohli vyrůstat v několika katolických nekolaborujících periodikách, ale třeba i v tehdy stranickém týdeníku „Polityka“³⁵.

A tak se díky rozvinutějšímu systému podzemního tisku podařilo Polákům udržet reportáž při životě a přečkat bez mála půl století trvajcí útlak komunistického režimu. V té době se reportážemi pašovala pravda a autoři reportáží hráli se svými řtenáři předem smluvenou hru³⁶, jež chránila nejen je, ale i řánr jako takový.

Současná polská reportáž má potenciál svou „odlišnost“, hlubší práci reportérů a svědectvím o lidech a světě kolem nás zaujmout i Āeského řtenáře, který se s reportáží podobných kvalit nesetkává každý den v novinách nebo si ji nevybírám z mnoha pozic na pultech knihkupectví, tak jak to činí jeho severní sousedé. Možná že všechno zlé je k něčemu dobré – tato situace totiž nabízí překladatelům prostor, který bylo možné vyplnit překlady³⁷ polské reportáže. A kdo ví, možná by se jí mohli nechat inspirovat řeští reportéři?!

34 M. Benešová, i R. Dybalska, i L. Zakopalová, dz. cyt., s. 75.

35 V. Burian, *V zemi náhradních bořteřev*, „Lidové noviny“ 2007, 24. lutego.

36 L. Zakopalová, *Chybí vám reportéřská tradice*, „A2“ 2014, nr 21, tinyurl.com/bp67-mru-3 [dostěp: 1.10. 2024].

37 A jak popisujeme níže, také se tomu tak děje.

POLSKÁ LITERÁRNÍ REPORTÁŽ V ĀESKÝCH PŘEKLADECH A JEJÍ RECEPCCE

Āeštĩ čtenáři se s polskou reportáží mohli seznámit již v 80. letech minulého století, kdy se objevily překlady pracĩ Ryszarda Kapuścińského: *Na dvoře králů* (1980, přel. Pavla Provazníkova), *Na dvoře Šáha šáhů* (1981, přel. Pavla Provazníkova) a *Fotbalová válka* (1983, přel. Pavla Provazníkova). Výše zmíněné překlady vydalo nakladatelství Panorama, které se řánrově zaměřovalo na cestopisy, naučnou literaturu nebo encyklopedie³⁸.

Jistý boom v Āeském knižním prostředí vyvolala kniha Mariusze Szczygiela *Gottland* (přel. Helena Stachová) vydaná v roce 2007 ve spolupraci nakladatelství Dokořán a Jaroslava Jiskrová – Máj³⁹. Āeský překlad této knihy je natolik populární, že se v roce 2022 objevil první dotisk třetího rozšířeného a upraveného vydání⁴⁰. V roce 2010 se kniha dočkala své Āeské audio verze a stala se tak vřbec první audioknihou nakladatelství Dokořán⁴¹. Mozaika reportáží pojednávajících o Āeských osobnostech není populární jen v Āesku, ale i v Polsku. Tam se kniha vydaná nakladatelstvím Czarne dočkala tří přepracování a dvou audio verzí⁴². Tento nebývalý úspěch polské knihy otevřel Āeskému čtenáři brány do světa polské literární reportáže. „Přede všĩm díky úspěchu jeho [M. Szczygiela – pozn. autorů] knih se Āeštĩ nakladatelé odvážili publikovat i texty dalších polských reportérů“⁴³.

V současnosti se mohou Āeštĩ čtenáři s produkcí polské reportážní školy seznámit zejména prostřednictvím dvou vydavatelství – pražského Dokořán a žilinského Absyntu. V obou nakladatelstvích jsou tituly polských reportérů zařazeny do speciálních edičních řad. V nakladatelství Dokořán to je edice Polské reportáže⁴⁴, jejíž historie sahá do roku 2010, kdy vyšel první titul této řady *Guláš z turula* Krzysztofa Vargy (přel. Pavel Peč). V následujícím roce vychází první titul Mariusze Szczygiela *Gottland*⁴⁵ (přel. Helena Stachová) a Dokořán se tak stává výhradním držitelem

38 M. Benešová, i R. Dybalska, i L. Zakopalová, dz. cyt., s. 82.

39 „Mariusz Szczygiel. *Gottland*“. *Dokořán*, tinyurl.com/bp67-mru-4 [dostěp: 1.10.2024].

40 „Mariusz Szczygiel. *Gottland*. Třetĩ, upravené vydání“. *Dokořán*, tinyurl.com/bp67-mru-5 [dostěp: 1.10.2024].

41 „Mariusz Szczygiel. CD *Gottland*“. *Dokořán*, tinyurl.com/bp67-mru-6 [dostěp: 01.10.2024].

42 „*Gottland*. Mariusz Szczygiel“. *Wydawnictwo Czarne*, czarne.com.pl/katalog/ksiazki/gottland [dostěp: 1.10.2024].

43 M. Benešová, i R. Dybalska, i L. Zakopalová, dz. cyt., s. 84.

44 Ediční řada „Polské reportáže“ (vydáváná ve spolupraci s nakladatelstvím Máj – Jaroslava Jiskrová), tinyurl.com/bp67-mru-7 [dostěp: 1.10.2024].

45 *Gottland* vyšel v Āeském překladu v nakladatelství „Dokořán“ již v roce 2007. První vydání ve formě e-booku bylo zařazeno do ediční řady „Polské reportáže“ v roce 2011. Teprve dotisk tištěného prvního vydání byl zařazen do této ediční řady.

práv a nakladatelem tvorby tohoto polského novináře, spisovatele a Āechofila. Postupně vydává v Āeštině v podstatě všechny Szczygiełowy tituly (vĀetně nĀkolika dotisků tĀch komerĀně nejúspěšnějších, popř. ve formě elektronických vydání) – *UdĀlej si ráj* (2011, přel. Helena Stachová), *Láska nebeská* (2012, přel. Helena Stachová), *Projekt: pravda* (2016, přel. Helena Stachová), *Není* (2019, přel. Helena Stachová) a *Fakta musí zatanĀit* (2023, přel. Martin Veselka). Z dalších autorů se v nakladatelství Dokořán objevily tituly Wojciecha Tochmana, Roberta Makłowicze, Pawła Smoleńského, Margo Rejmer, Lidie Ostałowské, Witolda Szablowského⁴⁶ nebo Wojciecha Góreckého. Do roku 2023 vyšlo v edici Polské reportáže celkem devatenáĀt překladů do Āeštiny. Dokořán ve svĀm ediĀním plánu sází zejména na osvědĀené tituly, které mají univerzálnĩ rozmĀr a v reportážích se věnují místům nebo tĀmatům, která přítahují pozornost také Āeského Ātenáře. S tím se samozřejmě pojĩ také funkce⁴⁷, jaké může polská pĀekladová reportáž do Āeského literárního prostředí pĀinášet. Výše zmínĀná univerzálnĩ tĀmata, která se Āasto odehrávají za hranicemi Polska v prostředí exotických kultur rozšĩřují a obohacují Ātenářský rozhled a můžeme je souhrnně oznaĀit funkcĩ zprostředkovací, v níž jde zejména o pĀenos informací. Nahlíženo optikou Āeského literárního prostředí se další funkce – aktualizací – rozvíjí jen velmi pozvolna. Polská literární reportáž sice supluje chybĀjící Āeské reportážní poĀiny, nestimuluje však nijak intenzivně a až na výjimky (např. na rozdíl od obdobné situace na Slovensku) domácí produkci tohoto žánru. PĀínosem v tomto ohledu může být zviditelnĀní kvalitní práce pĀekladatelů z polštiny. Ti se navíc Āasto podílejí také na funkci reprezentativní, tedy vcelku úspĀšné prezentaci polské literární reportáže ve veřejném prostoru na různých autorských Āteních, literárních festivalech apod., a to samozřejmě za pĀispĀní dalších institucĩ a organizací (zejména literárních, kulturních, z nichž za všechny zmiĀme např. Polský institut v Praze).

Druhým nejvýznamnějším nakladatelstvĩm, které se věnuje polské literární reportáži je slovenský Absynt. V edici Prokletĩ reportĀřĩ⁴⁸ se vydávají reportážní tituly ve slovenštině⁴⁹ a Āeštině, pĀiĀemž pro pĀeklady do každého z tĀchto jazyků

46 Titul *Jak nakrmit diktátora* Wiktora Szablowského se kromĀ tradiĀní tišĀĀné verze nebo e-booku nabízí také jako audio kniha (vyd. 2022).

47 A. RaĀáková, *Funkcie prekladu polskej literárnej reportáže v slovenskom kultúrnom priestore*, s. 78–79.

48 EdiĀní řada „Edícia: Prokletĩ reportĀřĩ“, tinyurl.com/bp67-mru-8 [dostĀp: 10.08.2024].

49 Ucelený pĀehled (nejen) o pĀekladech polské literární (beletrizované) reportáže ve slovenskĀm kulturním prostředí podává A. RaĀáková, *Funkcie prekladu polskej literárnej reportáže v slovenskom kultúrnom priestore*, s. 67–81.

má nakladatelství zpracován vlastní ediční plán. V Āeských překladech dosud vyšlo třicet Ātyřĩ titulů a zhruba polovinu z nich – sedmnáct – tvořĩ překlady z polštĩny. Mezi prvními to byly v roce 2017 knihy *Ganbare! Workshopy smrti* Katarzyny Boni (přel. Michael Alexa), *Miedzianka. Příběh zániku* Filipa Springera (přel. Martin Veselka), *Šáhĩnšáh* Ryszarda Kapuścińského⁵⁰ (přel. Duřan Provazník, Martin Veselka), *Ku-klux-klan. Tady bydlĩ láska* Katarzyny Surmiak-Domańské (přel. Jarmila Horáková) a *Jako bys jedla kámen* Wojciecha Tochmana (přel. Lenka Kuhar Dańhelová). Z výřtu titulů vydaných jen v roce 2017 je patrný široký záběr, jakým Absynt přĩnářĩ polskou literární řkolu Āeskému Ātenáři. V edici najdeme jak klasická díla z pera Ryszarda Kapuścińského (mj. *Impérium, Fotbalová váłka*⁵¹) nebo Hanny Krall (*Srdcový kráľ*), tak zajímavé a (nejen na svou dobu) aktuální reportážní knihy Wojciecha Jagielského, Kamila Bałuka, Marka Rabije, Magdaleny Grzebałowské aj. Zatĩm posledním vydavatelským poĀinem reportéřské edice v Āeřtině je kniha Pauliny Siegień *Královec. Město pohádka* v překladu Michaly Beneřové (vyd. 2023).

Vzhledem ke komplexnosti a vzájemné provázanosti různých aspektů Āeského literárního trhu a Ātenářského ohlasu⁵² lze recepci polské literární reportáže v Āesku hodnotit spĩře obtížně. Přesto se o to můžeme v následující Āásti pokusit. Āeské ohlasy na polské literární reportáže bychom mohli rozdělit do dvou kategoriĩ. První kategoriĩ tvořĩ laické recenze Ātenářů umístěných v bibliografických databázích, jako napřĩklat v Āeské bibliografické databázi (cbdb.cz). Tato Ātenářská hodnocení se větřinou skládají jen z procentuálního Āi „hvězdičkového“ hodnocení obĀas doplněného komentářem, bez hlubřĩ Ātenářské reflexe daného řánu. Napřĩklat v případě knihy *Gottland* se několik autorů hodnocení zamýřlí nad skuteĀností, že knihu o Āeských osobnostech napsal

50 Zajímavostí v případě této knihy je fakt, že vyšla v Āeském překladu Pavly Provazníkové pod názvem *Na dvoře řáha řáhů* jĩž v roce 1981, tedy o rok dřĩve než polská knižní publikace Kapuścińského reportážĩ, které vycházely od roku 1979 na stránkách tĩdenĩku „Kultura“ pod pracovním názvem *Katharsis*. Soubor reportážĩ o Íránu v polském originálu vyšel až v roce 1982, kdy je pod názvem *Szachinszach* vydalo nakladatelství „Czytelnik“.

51 První Āeský překlad vyšel jĩž v roce 1983 v překladu Pavly Provazníkové v nakladatelství Panorama. *Szachinszach. Spis wydań*, „Kapuscinski.info“ 2010, 5 listopada, <https://kapuscinski.info/szachinszach-spis-wydan> [dostěp: 10.10.2024].

52 Āeři přĩtom patřĩ v rámci EU k nejzdatněřĩm Ātenářům, kdy alespoň jednu knihu roĀně přeĀte celých 64 % Āeské populace a ĀeĀům tak podle údajů z posledního průzkumu Eurostatu patřĩ v EU 8. přĩřka ze všech Ālenských zemĩ. *Persons reading books in the last 12 months by sex, age, educational attainment and number of books*, tinyurl.com/bp67-mru-9 [dostěp: 10.10.2024].

polský autor: „Docela mě překvapilo, jak si polský autor našel tu práci a chuť někdy se až pitvat v takových podrobnostech naší historie“⁵³, „Az je mi lito, ze se toho musel ujmout polsky autor místo ceskeho, aby neco takoveho veslo na svet“⁵⁴, „Zajímavé nahlédnutí do našich nedávných dějin z pohledu polského občana. Je zajímavé si přečíst něco o Āeších z jiného pohledu“⁵⁵, „Děkuji pane Szczygiel, že jste nám otevřel oči ve velice dobře napsané knize. Budu si nyní více všimat polských autorů“⁵⁶.

Kvantitativně menší část českých hodnocení polských literárních reportáží tvoří rozsáhlejší reflexe, jejímiž (tj. těch reflexí) autory jsou většinou osobnosti s literárním nebo polonistickým vzděláním. Nejobsáhlejším počinem, který se teoreticky věnuje polské literární reportáži, je bezpochyby monografie *Fenomén: Polská literární reportáž*, v níž autorky Michala Benešová, Renata Rusin Dybalska a Lucie Zakopalová na téměř dvou stech stranách přinášejí ucelený obraz polské literární reportáže jako takové. To činí tuto publikaci výjimečnou – v ostatních případech vznikají delší texty pouze jako reflexe konkrétních reportážních knih, a pokud se dotýkají žánru polské literární reportáže, činí tak jen v kontextu daného titulu nebo jeho autora. Namátkou vyberme recenzi knihy *Pánbůh zaplat* Wojciecha Tochmana, kterou pro týdeník Respekt napsal Tomáš Weiss:

Po Němcích, Švédech, Francouzích, ale třeba také Rakušanech by se teď už i Āeši mohli začít konečně ptát: Proč mají Poláci něco, co my nemáme? A myslí se tím živá tradice literární reportáže. [...]

Dovolit si reportáž napsat subjektivně, přestože v ní zůstanou fakta – v tom je síla polské novinářské tradice, kterou dodnes pěstuje například deník Gazeta Wyborcza. Stačí si připomenout, že do těchto novin třeba zrovna Tochmana přijímala Hanna Krallová, autorka legendární knihy o varšavském ghettu *Stihnout to před Pánem Bohem*. Kulturní

53 Uživatel „Santino“. *Āeskoslovenská bibliografická databáze*, 27 marca 2011, tinyurl.com/bp67-mru-10 [dostěp: 10.08.2024]. V jednotlivých reakcích ponecháváme autentické komentáře včetně jazykových a pravopisných chyb pisatelů [pozn. autorů].

54 Uživatel „Katelynn“. *Āeskoslovenská bibliografická databáze*, 1 października 2018, tinyurl.com/bp67-mru-10 [dostěp: 10.08.2024].

55 Uživatel „jirka77“. *Āeskoslovenská bibliografická databáze*, 7 października 2018, tinyurl.com/bp67-mru-11 [dostěp: 10.08.2024].

56 Uživatel „achilles“. *Āeskoslovenská bibliografická databáze*, 7 sierpnia 2015, tinyurl.com/bp67-mru-11 [dostěp: 10.08.2024].

Poláci jsou na tenhle tvar proste uř léta navykl a jeho prostřednictvím jsou ochotni ist i o událostech a lidech ve Rwandě nebo na Filipnch⁵⁷;

nebo ast recenze Josefa Chuchmy s názvem *Př je tady bohem Gott*, jeř se zaměřuje na knihu *Gottland* Mariusze Szczygila:

Szczygiel skutene navazuje na tradici kschovskeho literárního reportrstv, tedy takového, kdy řurnalista dokáže komponovat text o rozsahu i desítek tiskových stran a kdy reportrovo osobn svědectví je podlořeno studijní přípravou na téma. Avřak literárnost kschovskeho reportrstv m v inovovanm podání Mariusze Szczygiela jeřt jeden, doslovnjř projev: varřavsk redaktor umn převypravuje to, co nalezl v literatuře, nastřihv k sobě nedlouh, fleřov kapitolky, jaksi efektn výpisky z načtených knih. Szczygielovi ostatne asto nezbývá ani nic jiného neř dynamizovat poznatky z historick literatury, ponevadř si volí námětů z dvnjř minulosti [...] ⁵⁸.

eske recenze, které by se pozastavovaly nad jinakostí řnru literární reportze, tvoř ani ne kapky, ale spře kpicky v moří recenzí i úvah nad řnrovou nebo autorskou odliřnost jiných literatur.

ZÁVĚREM

Literární reportz jako specifick literární fenomén v sobě snoubí prvky řurnalistiky a beletrie, kter v svém umleckm zpracování odkazuje na nkter aspekty reálného světa. Pro pochopení kontextu, tradice a popularity tohoto unikátního útvaru, jakm literární reportz bezpochyby je, zohlednujeme nejen popis hlavních znaků a funkc, charakteristiku jeho historického vývoje v Polsku a klovch autorů. Jakkoliv je tento řnru v polskm literárním prostředí (stále) velmi populrn a řř se v podob překladů v zásadě do celého světa, v kontextu esk literatury se jedná o řnru spře okrajov. Popularizaci polsk literární (beletrizovan) reportze na eskm kniřnm trhu napomhj překlady vřech zásadních titulů jejich aktuálních představitel, v čele s Mariuszem Szczygielem.

57 T. Weiss, *Pánbůh zaplatí*, „Respekt“ 2014, 5 styczna, <https://www.respekt.cz/tydenik/2014/2/mastna-a-slana-fakta>. [dostp: 10.08.2024].

58 J. Chuchma, *Př je tady bohem Gott*, „iDNES.cz“ 2008, 18 styczna, https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/pry-je-tady-bohem-gott.A080111_182446_kavarna_bos [dostp: 10.08.2024].

BIBLIOGRAFIA

- @sz_twardoch, [*Napisalem w zeszlym roku...*], „X“ 2024, 8 stycznia 13:35, https://x.com/sz_twardoch/status/1744336965921591558 [dostep: 06.09.2024].
- BIO, „Justynakopinska.pl“ 2021, http://justynakopinska.pl/instalator/wordpress/?page_id=10 [dostep: 20.10.2024].
- Beneřov M., *Misunderstandings in the Czech Reception of the Polish Literary Reportage*, [w:] *Understanding Misunderstanding, vol. 1: Cross-Cultural Translation*, red. T. Brzostowska-Tereszkiewicz, M. Rembowska-Płuciennik, B. Śniecikowska, Berlin, 2019.
- Beneřov M., *Kilka uwag na temat czeskiej recepcji polskiej tradycji reportażowej*, „Konteksty kultury“ 2021, 18 (3).
- Beneřov M., i Dybalska R., i Zakopalová L., *Fenomen: polsk literární reportż*, Praha 2016.
- Burian V., *V zemi nhradnch bořstev*, „Lidove noviny“ 2007, 24 lutego.
- Edicia: *Proklet reportéři*, „Absynt“, [https://www.absynt.sk/products?filter%5BfilterCategorie%5D%5B9%5D=Proklet%AD+report%AD%5B9%5D%5B9%5D](https://www.absynt.sk/products?filter%5BfilterCategorie%5D%5B9%5D=Proklet%AD+report%AD%5B9%5D%5B9%5D=Proklet%AD+report%AD%5B9%5D%5B9%5D) [dostep: 10.08.2024].
- Glinski M., *A Foreigner's Guide to Polish Reportage*, „Culture.pl“ 2014, <https://culture.pl/en/article/a-foreigners-guide-to-polish-reportage> [dostep: 25.07.2024].
- Glinski M., *Melchior Wankowicz: „Karafka la Fontaine’a“*, „Culture.pl“, 24 czerwca 2014, <https://culture.pl/pl/dzielo/melchior-wankowicz-karafka-la-fontainea> [dostep: 07.02.2023].
- Golovko K., *Polish School of the Literature of Fact: Characters of the Reportages as the Reflection of Reality*, „Social Communication“ 2018, doi: 10.2478/sc-2018-0027.
- Gottland. *Mariusz Szczygieł*, „Wydawnictwo Czarne“, <https://czarne.com.pl/katalog/ksiazki/gottland> [dostep: 01.10.2024].
- Greenberg S., *Kapuściński and Beyond: the Polish School of Reportage*, [w:] *Global Literary Journalism: Exploring the Journalistic Imagination*, red. R.L. Keeble, J. Tulloch, New York 2012, https://www.researchgate.net/publication/329985888_Literary_Journalism_as_a_Discipline_in_Poland_Before_and_after_Kapusinski [dostep: 25.07.2024].
- Chuchma J., *Pry je tady bohem Gott*, „iDNES.cz“ 2008, 18 stycznia, https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/pry-je-tady-bohem-gott.A080111_182446_kavarna_bos [dostep: 10.08.2024].
- Kaliszewski W., *Melchior Wankowicz*, „Culture.pl“ 2007, grudzie, <https://culture.pl/pl/tworca/melchior-wankowicz> [dostep: 07.02.2023].
- Kuprel D., *Literary reportage: Between and beyond art and fact*, [w:] *History of the literary cultures of East-Central Europe: junctures and disjunctures in the 19th and 20th centuries*, red. M. Cornis-Pope, J. Neubauer, Amsterdam 2004.
- Mariusz Szczygieł. CD Gottland*, „Dokořán“, https://www.dokoran.cz/index.php?Gottland_CD&p=book&id=537 [dostep: 01.10.2024].

- Mariusz Szczygieł. *Gottland*, „Dokořán“, <https://www.dokoran.cz/index.php?Gottland&p=book&id=335> [dostp: 01.10.2024].
- Mariusz Szczygieł. *Gottland. Třet, upraven vydání*, „Dokořán“, https://www.dokoran.cz/index.php?Gottland_treti_vydani&p=book&id=1071 [dostp: 01.10.2024].
- Marzec B., *Tajemnice Cesarza Reportažu*, „Culture.pl“ 2010, marzec, <https://culture.pl/pl/artukul/tajemnice-cesarza-reportazu> [dostp: 14.08.2024].
- Persons reading books in the last 12 months by sex, age, educational attainment and number of books*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_scp27__custom_12383371/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=4a34e86d-c6bo-4958-83c6-5ada1ca3e4ba [dostp: 10.10.2024].
- Polsk reportáže*, „Dokořán“, https://www.dokoran.cz/?p=main&act=erada&erada_name=Pol-sk%20report%20E1%9Ee [dostp: 01.10.2024].
- Polska szkoła reportažu = polska szkoła zmyřlania? Dyskutuj* Mariusz Szczygieł, Adam Leszczyński i Tomasz Stawiszyński, [wywiad radiowy], „TOK FM“, 2017, 2 czerwca, <https://audycje.tokfm.pl/podcast/50629,Polska-szkola-reportazu-polska-szkola-zmyslania-Dyskutuja-Mariusz-Szczygiel-Adam-Leszczynski-i-Tomasz-Stawiszynski-powtorka> [dostp: 14.08.2024].
- Račkov A., *Funkcie prekladu poľskej literárnej reportáže v slovenskom kultrnom priestore*, [w:] *Preklad jako forma recepcie a distribcie zahraničnej literatry*, red. M. Kovčov, M. Lizoň, Banská Bystrica 2021.
- Szachinszach. Spis wydań*, „Kapusciński.info“ 2010, 5 listopada, <https://kapuscinski.info/szachinszach-spis-wydan> [dostp: 10.10.2024].
- Szczygieł M., *20 let novho Polska v reportžch podle Mariusze Szczygiela*, preł. M. Beneřov, B. Gregorová, H. Stachová, L. Zakopalová, Bratislava 2014.
- Szczygieł M., i Tochman W., *Reportaž prasowy: Reportaž – opowieř o tym, co wydarzyło się naprawdę*, [w:] *Biblia dziennikarstwa*, red. W. Skworz, A. Niziołek, Kraków 2010.
- Uřivatel „achilles“, „eskoslovensk bibliografick databáze“, 7 sierpnia 2015, <https://www.cbdb.cz/kniha-7885-gottland-gottland?show=komentare> [dostp: 10.08.2024].
- Uřivatel „jirka77“, „eskoslovensk bibliografick databáze“, 7 października 2018, <https://www.cbdb.cz/kniha-7885-gottland-gottland?show=komentare> [dostp: 10.08.2024].
- Uřivatel „KateLynn“, „eskoslovensk bibliografick databáze“, 1 października 2018, https://www.cbdb.cz/kniha-7885-gottland-gottland?show=komentare&comments_page=3 [dostp: 10.08.2024].
- Uřivatel „Santino“, „eskoslovensk bibliografick databáze“, 27 marca 2011, https://www.cbdb.cz/kniha-7885-gottland-gottland?show=komentare&comments_page=3 [dostp: 10.08.2024].

- Weiss T., *Pánbůh zaplať*, „Respekt“ 2014, 5 stycznia, <https://www.respekt.cz/tydenik/2014/2/mastna-a-slana-fakta> [dostęp: 10.08.2024].
- Wiktorowska A., *Literary Journalism as a Discipline in Poland: Before and after Kapuściński*, „Brazilian Journalism Research“ 2018, 14 (3).
- Wyszyńska M., *Niech fakty zatańczą*, „Press“ 2024, nr 03–04.
- Zakopalová L., *Chybí vám reportéřská tradice*, „A2“ 2014, nr 21, <https://www.advojka.cz/archiv/2014/21/chybi-vam-reporterska-tradice> [dostęp: 01.10. 2024].
- Zakopalová L., *Jak se tu vymocit? O polské literární reportáži*, „A2“ 2012, nr 23, <https://www.advojka.cz/archiv/2012/23/jak-se-tu-vymocit> [dostęp: 06.02.2023].
- Zakopalová L., *Provazochodci na laně skutečnosti: Divoké jazyky současné polské reportáže*, „Host“ 2012, nr 5, https://www.h70.cz/files/magazines/267/host_2012_05.pdf [dostęp: 28.08.2024].

